

A KALIFA

A spanyol (és spanyol-amerikai) bikaviadal világában megszokott, hogy egyes matadorok, de még segítők, a banderillerók és picadorok is becenevükön szerepelnek. Az utóbbi évek egyik nagy felfedezettje egy bizonyos *El Califa* néven szereplő matador. Az ő beceneve magyarázatául érdemes történeti szempontból is megvilágítani ezt a névválasztást. Különlegességképpen megemlíthető, hogy a XX. század eleje egyik kiemelkedő matadorának, az arénában fiatalon halálát lelt sevillai José Gómeznak (1895–1920) két beceneve is volt: keresztnévéről *Joselito* ('Józsika') és szintén matador bátyja nevével *Gallito* ('kakaska', mivel bátyja, Rafael Gómez beceneve *El Gallo*, 'a kakas' volt). Újabban a kiemelkedő matadorok közül a madridi José Miguel Arroyo lép fel *Joselito* néven. *Paco*, *Paquiro*, *Paquirri*, sőt *Curro* mind a *Francisco* 'Ferenc' beceneve, s ezeken a neveken számos torreador lépett és lép fel. Közülük a *Paquirri* a korábban kiemelkedő és egy bikaviadalon szerzett sebeibe (éppen úton Córdobába) behalt bizonyos Francisco Rivera Pérez (1948–1984) mindegy lefoglalt beceneve volt.

Az arab *kalifa* szó jelentése 'utód, helyettes', s az iszlám birodalom vallási és világi vezetőjének a címe volt. Mohamed prófétának, az iszlám közösség első vezetőjének a halála után, 632-ben utódjául „kalifának” Abu-Bakrot választották. A közösség vallási vezetőjeként imám a címe, világi vezetőként pedig emír al-múminín („az igazhívők parancsnoka”). Elvileg tehát az egész iszlám világnak egy időben csak egy kalifája lehet. A síiták, miután világi hatalomhoz sokáig nem juthattak, imámnak nevezték vallási vezetőjüket, szemben a szerintük bitorló kalifákkal. Az első négy kalifát összefoglalóan az „igaz úton járóknak” (ar-rásidún) nevezték el (Abu-Bakr, Omar, Oszmán és Ali). Közülük az első három Medinában uralkodott, Ali pedig Kúfában. Utána 660–750 között az Omajjádok voltak a kalifák Damaszkuszban, őket megdöntve az Abbászidák lettek a kalifák 1258-ig. Ők már teokratikus uralkodóként értelmezték a kalifaságot, aki „Isten (Alláh) árnyéka a Földön”, vagyis Isten földi helytartója.

A kalifai státuszt illetően tehát megváltozott a helyzet: a keleti kalifától már korábban elszakadt arab Nyugat vezetője, az omajjád III. Abdar-Rahmán córdobai emír az Abbászidák és Fátimidák ellenében szintén kalifának kiáltotta ki magát. Az előbb csak Tunisz térségében uralkodó (909), majd 969-ben Egyiptomban is hatalomra került iszmáilita síita Fátimidák szintén kalifának nevezték magukat. Az 1258-as mongol hódítás után megszűnt a Bagdadi Kalifátus, de az abbászida család néhány tagja Kairóba menekült, és az ott ténylegesen uralkodó mamlúk (mameluk) szultánok mellett kalifákként funkcionáltak, ezzel legalizálva a szultánok hatalmát. Később, a XVII. század közepéig az Oszmán Birodalom szultánjai is maguk mellé vettek egy-egy abbászida kalifát címzetes vallási vezetőként, később azonban saját magukat nevezték az iszlám világ kalifájának. A kalifátus így véglegesen az I. világháború után szűnt meg, amikor a szultánság. Az utolsó szultánnak és kalifának

így VI. Mehmed (1861–1926, uralkodott szultánként és kalifaként 1918–1922) és a csak kalifaként két évig (1922–1924) őt követő II. Abdülmecid (1881–1945) számít. A II. világháború előtt még Fárúk egyiptomi király (1920–1965, uralkodott 1936–1952), angol biztatásra, eljátszott azzal a gondolattal, hogy felvegye a kalifa címet, de ezt nem tudta megvalósítani.

Ami a spanyolországi kalifákat illeti, ők tehát Córdoba történetéhez kapcsolódnak. A római és a vizigót uralom után a város 711-ben arab és berber csapatok kezére került. Az említett I. Abdar-Rahmán 756-ban létrehozta az Omajjád Córdoba Emírséget, amely III. Abdar-Rahmán idején, 929-től önálló kalifátus lett (929–1070). Córdoba ekkor a félsziget arabok uralta részének fő kulturális és kereskedelmi központja volt. Córdoba is a dél-spanyolországi széttagoltságot követően az észak-afrikai eredetű muszlim almorávidák, majd almohádok uralták. 1236-ban III. Ferdinánd kasztíliai király meghódította az egykori Córdoba Kalifátust és királyságához csatolta. A Katolikus Királyok (Ferdinánd és Izabella) számára a reconquista (visszahódítás) utolsó szakasza idején, Granada felszabadításáért vívott harcok fő kiindulópontjaként szolgált. Arculatára erősen hatott a hosszú arab uralom. Épen fennmaradt a córdobai nagymecset, a Mezquita. A város számos jeles személyiség szülőhelye (például Seneca, Averroes [Ibn Rusd], Juan de Mena, Luis de Góngora).

Nyilvánvalóan III. Abdur-Rahmán felvett címének köszönhető, hogy egyes kiemelkedő córdobai személyiségeket később kalifa címmel illettek. A bikaviadal világában ez elsősorban a córdobai nagy matadorok tiszteletbeli címe. A bikaviadal számos múzeuma közül a córdobait az 1960-as években a város „öt kalifájának”, azaz öt legnevesebb matadorának – Lagartijo (Rafael Molina, 1841–1900), Guerrita (Rafael Guerra, 1862–1941), Machaquito (Rafael González, 1880–1955), Manolete (Manuel Laureano Rodríguez Sánchez, 1917–1947), El Cordobés (Manuel Benítez Pérez, 1936–) – szentelték. Napjaink legnevesebb córdobai matadorai egy másik, Manuel Benítez utódjának tekintett El Cordobés ('a córdobai', eredetileg Manuel [vagy Manolo] Díaz) és Finito de Córdoba (Juan Serrano).

Ami az újabban El Califa néven fellépő matadort illeti, eredeti neve José Pacheco Rodríguez, s Canalsban (Valencia megye) – nem Córdobában, s még csak nem is annak vidékén! – született 1974. április 18-án. Kezdként (novilleróként) lovas segítőkkkel (picadorokkal) először Xátivában (Játiva, Valencia megye) lépett fel 1991-ben. Matadori címét (úgynevezett alternatíváját) is Xátivában kapta 1996. május elsején, matadorrá avató keresztapja („padrino”) El Cordobés volt, a tanú (a bikaviadalon harmadikként résztvevő matador) pedig Fernando Martín. (A tipikus bikaviadalon három matador lép fel, s egyenként két-két, összesen hat bikát ölnek le.) El Califa 1996-ban 17 bikaviadalon szerepelt, 35 bikafület (trófeát) gyűjtött be. 1997-ben Spanyolországban 21 bikaviadalon lépett fel, 33 fület szerzett, s még ebben az évben debütált Peruban is. 1998-ban Spanyolországban 31 alkalommal lépett fel, s rekordszerűen 58 fület kapott, október 4-én Las Rozasban (Madrid megye) a kivételes trófeának számító két fület és farkat is megkapta. Azóta is

kiemelkedően szerepel a mezőnyben, nemcsak szülőhazájában (a 2000. év fel-fedeztjének és a madridi Szent Izidorról elnevezett bikaviadal-sorozat győz-tesének választották), hanem telente Peruban és Kolumbiában is. Szűkebb szülőföldjén, Valencia városában nagy megtiszteltetésként vállon vitték ki a porondról fellépése után, 2001. március 17-én. Egyébként Valencia adja az utóbbi időkben a legjobb spanyol matadorok jelentős részét: ide való a ko-runkban legnagyobbként elismert Enrique Ponce és a szintén kiváló Vicente Barrera is.

Hivatkozott irodalom:

BENLLOCH, JOSÉ LUIS 1990. április 22–május 27. 8–10. „Valencia. – A bika-viadalok keresztmetszete.” Fordította KORONCZ ÁGNES. In: Bikaviadalok. Spanyol plakáttörténeti kiállítás Valenciából. Szentendrei Képtár
HEMINGWAY, ERNEST 1932. *Death in the Afternoon*. New York, Charles Scribner’s Sons. (Halál délután. Fordította PAPP ZOLTÁN. Bp.: Európa 1969.)
KICSI SÁNDOR ANDRÁS 1999. „A bikaviadal.” *Holmi* 11/2: 231–247.

KICSI SÁNDOR ANDRÁS

SZARVASMARHANEVEK HETYENBEN

Az állatnevek kutatása sajnos még napjainkban is a névtudomány eléggé elhanya-golt területe Magyarországon, a határon túl pedig különösen az. Kárpátalján eddig egyetlen, állatnevekkel foglalkozó cikk sem jelent meg. Pedig ezek a nevek is rengeteg érdekességgel szolgálhatnak a kutatók számára. Az állatnevek fő funkci-ója a többi tulajdonnévhez hasonlóan a megkülönböztetés és az azonosítás. De más tulajdonnévfajtaiktól eltérően az állatnevek keletkezésében még egy fontos tényező közrejátszik: az úgynevezett antropomorf szemlélet (J. SOLTÉSZ, 1979. 70). Amikor ugyanis elnevezzük egy állatot, akkor lényegében emberként tekin-tünk rá. Ennek oka a mindennapi kapcsolatban, közvetlen érintkezésben van. Bi-zonyíték erre, hogy sok állat személynevet visel. Az állatnévadásban nagy szerepe van az átvitt tulajdonneveknek, elsősorban a személyneveknek és a becenevek-nek. De az állatnévadásban sokkal szélesebb körből válogathatunk, mint a sze-mélynévadásban. J. Soltész Katalin megfogalmazása szerint: „Az állatnévadás tartománya határtalan. Olyan nevet adunk állatunknak, amelyet akarunk: rendel-kezésünkre áll a teljes szókincs és tulajdonnév-állomány, de még önkényes hang-sorok is. Ugyanakkor az állatnevek jelentékeny része motivált és információs ér-tékű” (J. SOLTÉSZ, 1979.73).

Általában csak az emberhez legközelebb álló állatok kapnak nevet. Az állatnevek, ezen belül a szarvasmarhanevek, a személynevek mellett leggyakrab-